

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת יתרו

הרוצה לנדב גליון לע"נ או לרגל שמחה וכדו',
וכן להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

כח השמיעה והביטול, כהכנה לקבלת התורה[°]

החיים והשלום וכל טוב סלה לתלמידי יקירי חביבי נ"י.

פתיחת הפרשה של קבלת התורה היא 'וישמע יתרו'. יש לבאר, כי הנה יסודו של חוש השמיעה הוא ביטול עצמי כדי לקבל מהשני, לכן ההקדמה הראשונה והעיקרית לקבלת התורה היא שידע האדם שצריך לשמוע ולקבל. וכמו שלמדנו במס' ב"ק (פה:): 'חרשו נותן לו דמי כולו', וטעם הדבר הוא מפני שתשלומי חבלות שמין לפי עבד הנמכר בשוק, ועבד שאינו יכול לשמוע, דהיינו לקבל ולהכניע את עצמו, 'אין ראוי לכולם' כלשון רש"י שם. וכאן במתן תורה שהקב"ה בחר בנו ואמר לנו 'אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ, ב), שיצאנו מלהיות עבדי פרעה ונעשינו עבדי ה', צריכין לשמוע, לקבל ולהיכנע, ולא להיות בבחינת חרש שאינו שומע, שחושב בדעתו שידוע הכל ואינו צריך עוד לקבל.

ועי' בפרי צדיק יתרו (מאמר א) שהביא המדרש (דב"ר פ"י א) 'אוזן לגוף כקלנקל לכלי', דהיינו שאפילו יש לאדם כלי יקר מאד מזהב, אם אין לו בית יד כדי להשתמש בו אינו שוה לו כלום, כמו"כ אף אם נתברך האדם בכשרונות נדירים, אם אין לו אוזן לשמוע – ולא רק לשמוע, אלא לשמוע ולקבל באופן של 'שמע ובא', 'צו דערהערן' – אינו שוה כלום, והיינו אוזן לגוף כקלנקל לכלי.

[°] מכתב זה מצאנוהו באמתחת כתבי מרן רה"י זצ"ל. ונראה שהוא רשימת דברים שאמר בשל"ס בשבת התוועדות עם תלמידיו יוצאי הישיבה בעיר צפת תו"ב, שבת פ' יתרו תשס"ג. נראה שלא סיים את המכתב וחבל על דאבדין, וסמנא מילתא, שחתם בענין שם אליעזר.

ובאמת זה מהותו של חודש שבט, שלמדנו בריש ספר דברים 'בעשתי עשר חודש באחד לחודש הואיל משה באר את התורה הזאת', שחודש זה מסוגל לתורה, ובפרט לחידושי תורה – 'באר את התורה הזאת'.¹ ומשו"ה כל הפרשיות שקורין בחדש שבט הן פרשיות של מתן תורה. בא היינו פרשת 'החדש הזה לכם', מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, בשלח 'שם שם לו חק ומשפט' (שמות טו, כה), שנצטוו במרה על השבת ועל דינים (סנהדרין נו:), יתרו ומשפטים שיש בהם מתן תורה ממש בסיני.²

ועפי"ז ביאר הבני יששכר (שבט א, ד) ענין מזל שבט שהוא דלי, שבחודש שבט שיש שפע של תורה, 'באר את התורה הזאת', צריכין להכין הדלי

¹ ואינו מקרה שימי השובבי"ם חלים תמיד בחודש שבט, שהרי בימי שובבי"ם הזמן גרמא לתקן ולגאול הני נשמות שירדו לגלות למקומות הטומאה לערות הארץ על ידי עוונות ופגמי האדם. לכן דייקא ע"י הקריאה בפרשיות שמות וארא שהיינו במצרים, ובפרשיות בא בשלח שיצאנו ונגאלנו, הקריאה מעוררת את הזמן, שגם היום יש תיקון וגאולה לנשמות העשוקות. אך עדיין לא נשלמה היציאה עד לאחר יתרו ומשפטים, שבהם מתקיים הכתוב 'בהוציאך את העם תעבדון את האלקים על ההר הזה', שהוא ענין קבלת התורה והעסק בה, ולכן גם פרשיות הללו הם חלק מ'שובבי"ם'. וביאור הדבר הוא, שהעצה היחידה להישמר ולהיות בקדושה ולא לחזור למצרים אחר היציאה, היא עסק התורה, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל:): 'בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין', ובפרט חידושי תורה הם תבלין נגד היצר, שהם משמחי לב, וע"י החידוש נכנסה קדושת התורה למעמקי לב ועל ידי כן בכחו לתקן ולהישמר.

² ואף שבת מברכים שבט (פ' וארא) הוי נמי קבלת התורה, וכמו שדייק רצה"כ זי"ע שבהתראה לפרעה במכת ברד לא הוזכר כלל שיהיה אש בתוך הברד, וגם לא מצאנו שהאש הזיקה בפועל במכה, והלא לא עביד הקב"ה ניסא למגן. אך ידוע שכל המכות היו נגוף למצרים ורפוא לישראל, והאש של ברד נהי דלא היתה בכלל המכה למצרים אבל תועלתה היה רפואה לישראל, שאש התורה התלקחה בתוך לבבות ישראל, שאף שבחיצוניותם היו 'ברד' – 'פארפרוירען', אך בפנימיותם 'האט זיך צופלאקערט א פייער פון תורה און קדושה'. וראה זה פלא שבפ' וארא בסוף מכת ברד כתיב (שמות ט, כט) 'הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד', ועיי"ש בבעל הטורים (ד"ה הקולות) שדייק שעל הקולות לא נאמר שלא יהיה עוד, משום שבאמת יהיו עוד קולות במתן תורה עי"ש. הרי שבמתן תורה היה אותו ענין דמכת ברד, ודו"ק.

לשאוב מהבאר מים חיים של תורה. ויש לעיין בזה דהלא בפשטות המזל של החודש היינו מהותו של החודש, וא"כ לכאורה מהות חודש שבט היה צריך להיות באר ולא דלי. ואף שכדי לשאוב מן הבאר צריכים דלי, אבל זהו רק התנאי ולא המהות – 'נישט דער זאך אליין', ואמאי אין המזל של החודש באר. אך ביאור הדבר הוא דהרי כבר למדנו שא"ל משה רבינו להקב"ה 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה' (שמות ו, יב), והקשו המפרשים (עי' דעת זקנים ד"ה הן בני"י) הלא ק"ו פריכא הוא מעיקרא, שהרי בני"י לא שמעו אל משה 'מקוצר רוח ומעבודה קשה' (שם ט), ומה ק"ו איכא לגבי פרעה. וביאר השפ"א (וארא תרמ"ו) שעומק כוונת משה רבינו היה שכל כחו של המשפיע נובע מהמקבלים, שכיון שיש מי ששומע ומוכן לקבל, אז יש לו להמשפיע כח הדיבור וההשפעה. וזה עומק כוונת הפסוק 'הן בני"י לא שמעו אלי', דאין נפ"מ למה לא שמעו, כיון דסוף כל סוף לא שמעו א"כ 'איך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים', דכיון שבנ"י לא שמעו זה גופא מערל השפתים שלי, שסותם כח השפעתני. ובאמת בשירה שעל הים היה להיפך, 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' (שמות יד, לא), וממילא אח"כ 'אז ישיר משה', שע"י ה'ויאמינו' והקבלת עול ממשה רבינו, נפתחו צינורות השפע והיה יכול להשפיע ולשיר. לפי"ז מובן היטב, שאין הפשט שכשיש באר צריכין דלי, אלא ההיפך הוא הנכון, כשיש דלי אז יש באר, וממילא מובן היטב שמהותו של חודש שבט הוא דלי, שכל הבאר נובע מהדלי.

ויסוד ענין הדלי, ביאר הבני יששכר (שם אות ב) שהוא הכנעה, שהרי גם דלי מושלם ויקר שיכול להכיל הרבה מים חיים, לא יועיל מאומה אם יניחנו למעלה או אפי' בצד השוה עם המים, כי לא תיכנס לתוכו אפי' טיפה אחת רק אם מכניע עצמו ומרכין ראשו. וכמה שמכניע עצמו מתמלא במים יותר עד גדותיו. והוא הדין כששואבים מבארה של תורה, אם אין לאדם הכנעה וביטול, אפי' הוא ממש אדם שלם שיש בו כל המעלות שמנו חכמים, לא יוכל לשאוב כלום מבארה של תורה, לא מפני שיש איזה עיכוב, אלא פשוט 'עס וועט נישט אריינגיין'. ובאמת לאור דברי השפ"א הנ"ל לא רק שלא ייכנסו בו המים, אלא עוד יותר עמוק, לא תהא באר כלל, ודו"ק.

ומשו"ה פתיחת הפרשה של קבלת התורה היא 'וישמע יתרו', שבלי שמיעה אין כאן כלום, לא תורה ולא הר סיני, ודו"ק.

והנה אחר ההקדמה הראשונה ד'וישמע יתרו', שהוא לימוד על הכנעה וביטול באופן כללי, יש עוד הקדמה, היא פרשת 'ואתה תחזה', שהוא לימוד שאיזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות פ"ד מ"א), שהוא ביטול יותר עמוק. כלומר אף שיתרו לא היה לו השגה כלל בקדושת משה רבינו, וגם לא היה מבין גדול במדרגתם של ישראל, כי מבואר בזה"ק שדיבר מיולי דהדיוטא (זהר ח"ב סח:), שקודם חטא העגל לא היה שום חילוק מדרגות בישראל, שרי אלף ושרי מאות וכו', והיה אז כמו שיהיה לעתיד לבוא, כמש"כ (ירמיהו לא, יב) 'אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו' שיתעלו למדרגת מחול, שהוא עיגול שאין לו ראש וסוף, אבל יתרו לא היה לו שום השגה במדרגתם ונתן עצתו לפי הבנתו, ומשה רבינו שמע וקיבל ממנו. והאמת הוא שעצתו הועילה בסוף על מצבם של ישראל דלאחר החטא, שאז היה שייך אצלם חילוק מדרגות. מ"מ קבעה התורה פרשת 'ואתה תחזה' קודם החטא וקודם קבלת התורה, אף שאינו נוגע כאן לכלום, להורות לנו לקבל האמת ממי שאמרה, אפילו מן הקטן. וזו ההקדמה למתן תורה, שרק ע"י ביטול זה, שהוא יותר עמוק מביטול של 'וישמע יתרו', אפשר לזכות לתורה³.

³ ובכן דבר בעתו מה טוב, שזכינו לשבות שבת קבלת התורה בעיר הקודש צפת, עיר שממנה יצאה השפעת התורה בנגלה ובנסתר לכל העולם כולו, ואפשר לקרוא הר סיני של תושבע"פ לאחר חתימת התלמוד. וכד דייקת שפיר תראה ותבין שעצם היותנו במקום קדוש זה מורה שיש לנו כח השמיעה והביטול, שאנו מבינים על עצמנו עד כמה אנחנו רחוקים מהתורה קדושה תורת אמת, ואנו יודעים ומכירים ומבינים שכשאני לעצמי מה אני, אלא רוצין לחטוף 'קצת' מקדושת המקום. אנו משתוקקים לקבל איזו הארה דהארה, נגיעה כל דהו מקדושתם של מלאכים אלו, האר"י הקדוש והבית יוסף, ולתכלית זו נסענו לפה, לילך עכ"פ על גוש העפר שהקדושים הללו דרכו עליהם, ולקיים בנו באופן פשוט עכ"פ והוי מתאבק בעפר רגליהם (אבות פ"א מ"ד). ובפרט שהיתה לנו הזכיה להשתטח על קברם של הקדושים הללו, ועוד קדושים אשר כל בית ישראל נשען עליהם, תנאים ואמוראים, ראשונים ואחרונים, תלמידי בעש"ט ומקובלים. כל זה

*

והנה מבואר בכתוב שיציאת מצרים היתה ההתחלה וההכנה לקבלת התורה, כמו שנאמר (שמות ג, יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', וגמר יציאת מצרים הלא היה בשעת קרי"ס, כמבואר במדרשים ובפיוטים. ולפ"ז יש לעיין איזו נקודה יש בקרי"ס שיש בה הכנה למתן תורה. ועפ"י המבואר לעיל שההכנה הראויה למתן תורה הוא כח הביטול, נתבונן מעט בנס שנעשה לאבותינו על הים, אשר אפילו עובד ע"ז כיתרו למד מזה לקח לקיים בעצמו ה'וישמע', לעורר חוש השמיעה דהיינו כח הביטול.

והנה איתא ברש"י (ד"ה וישמע יתרו) 'מה שמועה שמע ובא, קרי"ס ומלחמת עמלק'. והנה בשלמא מלחמת עמלק מובן, שהרי שורש קליפת עמלק הני כלבין דחציפין שאינם מתפעלים משום דבר, ואפילו רואים אמבטי רותחת אשר 'שמעו' עמים ירגזון חיל אחז וכו', עמלק לא 'שמע' כלום וקפץ לתוכה. ולכן למד יתרו ממלחמת עמלק את הצורך לקיים הך 'וישמע', ובזה שהוא קיים 'וישמע' בעצמו עד כדי שהיה בגדר 'לשמע ע"מ לעשות' ש'שמע ובא', תיקן בזה פגמו של עמלק. וזו כוונת המדרש (שמו"ר פכ"זו) עה"פ 'לץ תכה ופתי יערים' (משלי יט, כה), שמדובר על יתרו ועמלק שהם זה לעומת זה, כח הקדושה של ביטול ושמיעה, מול כח הקליפה של התנשאות וחוצפה. אך שמיעת קרי"ס עדיין אינה מובנת, מה ההדגשה שגם זה הכריע הכף אצל יתרו לבוא להשתתף עם ישראל במדבר, ושכ"ז הוא בכלל הקדמה למתן תורה.

ובכן צריכים אנו להתבונן על כלל ענין קריעת ים סוף. וראשית יש לנו להבין מה היה כ"כ מיוחד בנס זה, שרואין אנו שנפעל אז שינוי גדול בפנימיות נפשם של ישראל, עד שנקראנו 'עברים' על שם שאנו עוברי הים. ועוד איתא עה"פ בפרשת בלק (במדבר כב, כד) 'ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה וגו' במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין

מורה ומעורר שיש לנו ויהא לנו כל הביטול אשר על ידו נזכה לקבלת התורה בכל השלמות.

ושמאול', שאמר המלאך לבלעם, את מי אתה הולך לקלל, את בני ישראל שקבלו התורה הכתובה משני עברי הלוחות 'מזה ומזה', ושעברו הים דכתיב ביה 'והמים להם חומה מימינם ומשמאלם'. נמצא שטמון סוד גדול בקרי"ס שע"י לא היה בלעם הרשע וקללותיו יכולים לשלוט בהם. ואין לומר שתכלית קריעת הים היתה להעביר את ישראל לצידו השני של הים, שהרי ידועים דברי חז"ל שמאותו צד שירדו עלו ג"כ (עי' ערכין טו. תוד"ה כשם), הרי דלא חצו כלל את הים. וכן אין לומר שהתכלית היתה להשקיע צרינו בתוכו, שהרי הרבה דרכים למקום, ובוודאי לא עביד הקב"ה ניסי למגנא, ואין צורך לשדד מערכת הטבע באופן נפלא כזה.

ולהבין הענין יש להקדים מש"א חז"ל (חולין כזו). כל מה שיש ביבשה יש בים. אמנם מצינו שני חילוקים יסודיים בין בריות שביבשה לבריות שבים. האחד, הבריות שביבשה גלויין לעיני כל, משא"כ בריות שבים, אפי' יש שם אותן הבריות בדיוק כמו שביבשה הן מתחת למים, מוסתרין הן מעיני האדם. השני, הבריות שביבשה אינם משועבדים למקור חוצבם, ובכחם להינתק ממקום למקום בכחות עצמם, ואפי' מיבשה לים שהוא חוץ לתחומו וגבולו, משא"כ בריות שבים מעולם לא יינתקו מהים ליבשה, וביאור הדבר הוא מפני שבפנימיותם הם בטלים בביטול גמור למקור חוצבם ומהותם ומכירים בעצמם שאם יפרדו ממקור חיותם לא יוכלו להתקיים ולעמוד אפי' שעה אחת. הצד השוה בב' חילוקים הללו, דבתרוייהו חזינן שיש בבריות שבים כח הביטול וההכנעה יותר מבריות שביבשה, ולכן הם באיתכסיא ואינם עושים את עצמם ליש ודבר נפרד וניכר לעצמו באתגליא. וכן החילוק השני, הבריות שבים יודעים ומכירים ומשיגים שכל חיותם תלויה במקור מהותם, ומבטלים עצמם למקור חוצבם בביטול גמור, עד שאין בהם הוה אמינא להינתק לרגע אחת. משא"כ בריות היבשה שאין להם הך השגה והכרה לבטל עצמם כליל, לידע אשר מהותן תליה במקורן, לכן מנתקין עצמם ממקום למקום תדיר.

והנה בנוהג שבעולם, שכל מי שאינו מפקח עיני שכלו, ואינו רואה רק מה שנראה בעיני בשר, יחשב למצומצם בעיני הכל. לדוגמא מי שדר בא"י וחושב שכל יהדות החרדית הנאמנה אינה יתרה מהנמצא פלטה בירושלים ואולי קצת בבני ברק, שהלא זה כל מה שהוא רואה, ואינו

מתבונן לידע שיש ארצות מעבר לים מלאים בחרדים לדבר ה' כמותו, הבריות אומרות לו, פקח עיניך ראה והבט בעיני שכלך מעבר לד' אמות שלך, ותראה דברים חדשים אשר לא ידעת, ותחכם. כן הוא באמת אצל כאו"א מאתנו שכשזה מגיע לעניינינו פתאום אנו נהיים מצומצמים ובעיקר יארע הדבר לאדם כשהשעה משחקת לו וה' מצליח דרכיו, אז חושב לעצמו 'כחי ועוצם ידי עשו לי החיל הזה', הרי הוא אינו יותר טוב מאותו מצומצם הנ"ל, שהרי גם זה אינו רואה רק על מה שיש לפניו בגלוי ואינו מתבונן לעומק הענין, כי טח עיניו מראות סוד עומק הצלחתו באמת, והוא שיש מנהיג לבירה שזן ומפרנס לכל ועל ידו נעשה הכל, ואין אתה בכלל מי שמצליח. וזה חולי מיוחד בבריות שביבשה והאדם בפרט אשר אין רצונם להתבטל למקורם בביטול גמור, וחושבין את עצמם ליש בפ"ע, והוא באמת שיא הצמצום והטפשות, כי פשוט אין פותחים עיניהם להשכיל ולהבין פנימיות מקורם ומציאותם, ואין רואים רק במה שיש לפניהם בגלוי. ועל אלו 'בריות שביבשה' המצומצמים, שמכריזים על עצמם 'כוחי ועוצם ידי' נאמר משל העולם על התולעת החודרת ל'חריין' ואוכלת, ונדמה לה שזו תכלית כל תענוגי עולם הזה.

ואחרי הדברים האלו יובן יסוד גדול בענין קריעת ים סוף, ואיך ובמה נגמרה על ידה תכלית יציאת מצרים. שהרי ידוע מספ"ה ק' ש'מצרים' הוא מלשון מיצר - 'ענג', כמו 'מן המיצר קראתי' (תהילים קיח, ה), דהיינו כמו שהיתה גלות בגשמיות, 'ואת הלחץ זו הדחק', כן היה מיצר ברוחניות, שהגלות הגבילה דעתם ושכלם של בני ישראל, לבל יוכלו להכיר את העולם בפנימיות ולא יכלו לקיים בעצמם 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה', כי דעתם היתה כבולה ולחוצה ואסורה בתוך קליפת המיצר והצמצום. ואכן אף שיצאו ממצרים בליל התקדש חג, והוסר מהם הגבול והמיצר של פרעה, עדיין לא היתה בהם השגה אחרת איך לראות את העולם, ולא ידעו ולא הבינו מאומה על מהות נפשם ותכליתם, ולכן היה נצרך אותו נס נפלא של קרי"ס. כי בקרי"ס נקרעו כל הכיסויים וכל המסכים המבדילים, עד שראתה שפחה על הים דברים נוראים וגילויים נפלאים, וכל זה הכניסו לנפשות בני ישראל את ההשגה והראיה הנכונה על העולם, 'וירא ישראל את הים הגדולה', וכך נעשו בני ישראל 'בריות

שבים', שבטלים למקורם ומכירים את מקור חיותם. והיינו דכתיב 'הלכו ביבשה בתוך הים' (שמות יד, כט), היינו דאפי' כשהלכו ביבשה היה זה כאילו בתוך הים דהיינו שנעשו 'ימ'דיג', שהכירו שכל חיותם וקיומם הוא מהשי"ת ובטלו א"ע אליו בכל רמ"ח ושס"ה עד שלא היו עוד ליש בפנ"ע, ובזה נסתיימה יציאת מצרים בשלמות, שיצאו סוף סוף מהך צמצום דבריות שביבשה.

ואולי מפני כן חוזרים אנו על הפסוקים הללו ד'מי כמוכה' ו'ה' ימלוך לעולם ועד' שחרית וערבית, שזה יסוד אמונתנו. ועל שם הך העברה בים שפיר נקראים אנו 'עברים', ובזכות אותה ביטול והכרה והתקשרות באמונה והכרה זו לא יכלה יד בלעם לשלוט על ישראל.

מעתה מובן למה דייקא קרי"ס יתרו 'שמע ובא', ולמה היא הקדמה למתן תורה, שההכנה הראויה לקבל תורה היא כח הביטול וההכנעה, ושיא שלמות כח זה נקנה לבני ישראל בקרי"ס שנעשו ל'בריה שבים'. ורק אחרי ההכרה הזאת דקריעת ים סוף, באו כלל ישראל למדבר סיני, והיו מוכנים לאותו היעוד הגדול של 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה'.

*

אמנם על אותו יעוד ד'תעבדון' יש לשאול איזו עבודה מצינו שעבדו על ההר הזה בשעת קבלת התורה, האם שמיעת עשרת הדברות חשיבי עבודה, והלא קיום מצוות התורה התחיל אחר כך.

אלא ידוע שעבודה היינו תפלה, ויסוד התפילה הוא ג"כ הכרת בורא עולם והנהגתו, דהכל תלוי בו יתברך, ואין ביכולתו של אדם כלום. הכל היפך בריה שביבשה. וזה עומק הכוונה בדברי הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע 'ואני תפלה' - 'איך בין א שטיק תפילה', דהיינו אפילו חלק האנכיות שבאדם, שאינו רוצה להכיר בכח עליון שיש איזה מקור הברכה, וחושב שהוא בעצמו עשה לו את החיל הזה, אפילו נקודה זו שבאדם מכיר ויודע ומתדבק לשרשו ע"י עבודת התפלה, וכך נעשה ה'אני' עצמו ל'תפילה' ודו"ק.

והיינו דכתיב (דברים ד, לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים', ואמרו חז"ל (מובא ברש"י ד"ה הראת) שקרע הרקיעים עד למעלה וכן למטה עד התהום וראו בחוש שאין עוד מלבדו. ויש לפרש שקרע הז' רקיעים להראות דאפילו מי שנמצא במדרגה גבוהה ביותר, עדיין זקוק הוא להך ידיעה מכריחה דאין עוד מלבדו, ואין שום דבר בפעולותיו וכוחותיו העצמיים, רק כפי הניתן מן השמים. אמנם בד בבד רמז להם ג"כ הצד השני של המטבע, דאפי' מי שהוא שקוע עד התהום, קרע להן עד שם, דאפי' ממקומו ידע שיפן אליו ברחמים ואין עוד מלבדו, ויוציא את עמו מצרה לרוחה. היינו שיסוד עבודת קבלת התורה הוא המשך של קרי"ס, והכל כעין עבודת התפילה הנ"ל, להתבונן ולהתעמק בביטול למציאות ה' ולעשות רצונו, ולהיות עבדי ה' בשלמות, בין אם נמצאים בשמי מעל או רח"ל אם נמצאים למטה, כנ"ל.

*

ונקודה זו מרומזת בתחילת הפרשה, דכתיב 'ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה' (יח, ד). וכבר הקשה האבן עזרא (ד"ה ושם האחד) דהשם 'השני' מיבעי ליה, דהלא גרשם הוא הראשון. ובפרי צדיק (יתרו מאמר א) מבאר שיסוד קדושתו של משה מונח בשם אליעזר. דידוע ששמו של אדם היינו מהותו (עי' מאור עינים פ' לך ד"ה ואגדלה). וכאן קרא משה שם בנו על שם מהותו עצמו, דהלא משה רבינו עם כל מעלותיו אשר פנים בפנים דבר, ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, עכ"ז מעלתו העצמית היתה מה שאמר 'ונחננו מה' (שמות טז, ח), היינו שלא החזיק עצמו לכלום רק כולו בטל לה', כאותה בריה שבים שבטלה לגמרי לים, והיינו שם האחד' פי' המיוחד, וכדמצינו אחד שבעדר המיוחד שבעדר (יומא לד:), וכאן שם זה מיוחד למעלתו כי הוא מעיד על מהות סודו של משה, שהוא ענין 'אלקי אבי בעזרי', הביטול העצמי שלא החזיק לנפשיה כלום, ולולי הקב"ה עוזרו וכו'.

ובאמת צריך כאו"א להכיר בזה בעבודתו הפרטית, לידע שהכל מקמי שמיא ואין הוא עושה כלום בכחות עצמו. אמנם מצד שני גם הנקודה של קריעת התחתונים עד התהום מרומזת בהך קרא, להודיע שאין לפניו אבוד ולא ידח ממנו נידח, ואפי' בתהום צריכים להכיר בכח האמונה. וכמו

שאמר המשורר (תהלים קלט) 'אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך. אשא כנפי שחר אשכנה באחרית ים. גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך. ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני. גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה'.

ונקודה זו מבוארת בשם אליעזר, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו במלחמת ד' מלכים וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות' (בראשית יד, יד) ורש"י (ד"ה שמונה עשר) מביא מחז"ל שהכוונה שלקח עמו את אליעזר, שגימטריה שלו עולה שלש מאות שמונה עשרה. ויש להבין עומק הענין הטמון בזה בגימטריא של אליעזר, שעל שם זה נכתב בקרא בשם מספרו. ורצה"כ (דברי סופרים אות טז) מבאר שיאוש עולה בגימטריה שלש מאות ושבע עשרה, ובהוספת מספר אחד, היינו כח הא' יחיד ומיוחד, בטל היאוש, ובזה נעשה שלש מאות שמונה עשרה. והנה אברהם בצאתו להלחם נגד הני ד' מלכים - שהיו הגיבורים בארצם וכבר כבשו ה' מלכים - חשש שמא ח"ו יפול בפח היאוש, לכן קדם ולקח עמו את אליעזר דהיינו שלש מאות שמונה עשר, להתגבר על היאוש ע"י כח התוספת א', דהיינו אלופו של עולם, ונתגלה אצלו ה'אלקי אבי בעזרי'.

וזה ג"כ הכוונה בדין, דמשה ע"י 'השם האחד אליעזר', שסמך עצמו על אלופו של עולם, אחד יחיד ומיוחד, אפילו בהיותו בשפל מצבו, בהיותו שקוע בחשכות מצרים, זכה עי"כ ל'ויצילני מחרב פרעה', שהוא כח היאוש, דהלא פרע"ה היינו קליפת הפע"ר, אשר תכליתה לעורר שפלות ופחיתות האדם להכניסו ליאוש. אמנם ע"י אליעזר זכה להצלה מהך חרב דפרעה, להנצל מן היאוש, שהיתה עיקר קליפת מצרים אשר לא ברח עבד משם (מכילתא יתרו פ"א), שכ"כ הכניסו המצרים יאוש בהם עד שלא האמינו העבדים האסורים שביכולתם לברוח ולהוציא עצמם משם. והני ב' תכונות יש לכל אחד ליקח לעצמו בעת הכנתו לקבלת התורה, אשר אז הראת לדעת בעליונים ובתחתונים, אשר מרומזין בשם אליעזר.

ע"כ מצאנו